

בנתקנה הדם כו' — ודכולי עלמא: אין "יד" להכשר, אצל יש "יד" לטומאה. ופלוגמיהו: זשנימו הדס על האזר, וקינמו זין סימן לסימן. דם מכה — אינו מכשר. דס חלליס קרוי "משקה", ולא דס מכה. רב אשי אמר — דכולי עלמא אית "יד" להכשר, והאי אבר אית ליה "יד", דזהמה נעשית "יד" לאבר. אי נמי:

סבירא ליה, אוזו זקטן ואין גדול עולה עמו הרי הוא כמוהו, וכשנימו הדס על האזר ולא נתקנה קא מיפלגי. רבי מאיר סבר: דס מכשר, והרי הוכשר. ורבי שמעון — לטעמיה, דאמר זפרק שני (חולין לזא): שחיטה מכשרת, ולא דס. והאי אבר, כיון דלא מהניא ליה שחיטה להמירו זכאילה, אף על גב דמהניא ליה לטהוריה מידי נבלה — לא מכשרה ליה לטומאה. דטעמא דשחיטה מכשרת: היינו, משום דכיון דמשויא ליה אוכלא לענין היתר אכילה, משויא ליה נמי אוכלא לענין טומאה. והכא ליכא למימר הכי. בעי רבה כו' — רנה אוקיס פלוגמיהו לעיל זבהמה נעשית "יד" לאבר. צעי רנה: לרבי מאיר, דאמר זזהמה נעשית "יד" לאבר זשחיטה לענין הכשר זחיייה, מהו שפעשה "יד" להכניס ולהוציא טומאה. היכא דהוכשר זמים לאתר דלדלו, דאמרינן זמתניתין דמקבלין טומאה זנקומן, ואס נגע טומאה זזהמה — מהו שפעשה "יד", להציא טומאה לאבר? מי אמרינן: כיון דצעלי חיים לא מקבלי טומאה, "יד" נמי לא הו. או דילמא, נהי דליהי גופה

טהורה, "יד" לאבר מיהא הויא. כי היכי דאמרינן גצי עזס דזשר ואוכל עליו, שהיא "יד" לזשר להכניס ולהוציא טומאה, אף על פי שאין עזס זלא זשר מקבל טומאה. קישות זשנטעה בעציץ — שאינו נקוב — כתלושה דמיי, ומקבלת טומאה כשאר אזולין, או אס היתה טמאה — הרי היא זטומאטה. ואס הגדילה ויזאה נופה לחון ונוטה על הארץ, ויונק מריח הארץ דרך אויר — כמחזר דמיי, וטהרה כל הקישות זצעזין, לפי שחורים ויונקין מן הנוף הנוטה חון לעזין. הטמא זטומאטו — מה זצמון העזין מקבל טומאה, לפי שהוא כתלוש. והטהור — הנוף שזלא לחון ויונק מריח הארץ דרך אויר — כמחזר, וטהורה. לרבי שמעון — מהו שיעשה חן הטהור "יד" לקישות, להציא ליה טומאה? המשתחוה לחצי דלעת אסרה — מהו שיעשה חן זשהמה, משום עזודה זרה. ולרבי שמעון איסורי הנאה אין מטמאין טומאת אזולין, דנפקא ליה לקמן (חולין קצט, ז) מ"כל האוכל אשר יאכל", דנעינן שאתה יכול להאכילו לאחריס, והא דהלעת איסורי הנאה היא, ומו לא מטמא טומאת אזולין. ונהי דטומאה יזאה ליה מגופה, דהא עזודה זרה מטמאה כשרן, שנאמר (דברים ז) "שקן משקלנו". ולרבי עקיבא מטמאה כנה, שנאמר (ישעיהו ז) "חזרם כמו דיה". מיהו היא טומאה — דרזנן היא, כדאמרינן זפרק "רבי עקיבא" (שנת פגז), וקרא — אסמכתא זעלמא הוא.

תוספות

רבינו תם ובמסכת טבול יום (פרק ג משנה א) אינו כן, דגרסינן: "רבי מאיר אומר: אם אוזו בגדול, וקטן עולה עמו — הרי הוא כמוהו. רבי יהודה אומר: אם אוזו בקטן, וגדול עולה עמו — הרי הוא כמוהו". ולהך גירסא תימה: מאי פריך הכא דרבי מאיר אדרבי מאיר? ולא מסתבר לפרש: דרבי יוחנן דאמר באוזו בקטן ואין גדול עולה עמו אליבא דרבי מאיר, לאו דוקא, אלא גם הקטן אין עולה עם הגדול — דלא משמע הכי.

בהמה בחייה מהו שתעשה יד לאבר — תימה: מאי מבעיא ליה? אי משום דבהמה בחייה לאו בת קבולי טומאה היא — כל ידות שבעולם נמי לא מקבלי טומאה, אלא שמכניסות ומוציאות טומאה! ויש לומר: דלא דמי לשאר ידות, דמאי דלא מקבלי טומאה, משום שאינן אוכל. אבל בעלי חיים, כי נמי הוי אוכל, כגון בן פקועה, איכא למאן דאמר פרק "בהמה המקשה" (חולין עה, זא) דלא מקבלי טומאה. **קישות** שנטעה בעציץ והגדילה ויצאה חוץ לעציץ טהורה — ואף על גב דאמר בפרק "המביא גט" (גיטין כב, ז עיין שם): אילן בארץ, ונופו נוטה בחוצה לארץ, בתר עיקרו אזלינן — התם, מרובה נינקתו במקום העיקר. אבל עיקרו בעציץ, אין נינקת השרשים מרובה, ואין הנופות יונקות מן העציץ. **אלא** הטמא זטומאטו והטהור זטהור — ותימה: מאי פריך הכא דרבי יוחנן דאמר באוזו בקטן ואין גדול עולה עמו אליבא דרבי מאיר, לאו דוקא, אלא גם הקטן אין עולה עם הגדול — דלא משמע הכי.

עיונים

אינה לשחיטה אלא לסוף דיון זה, מצוי בכמה מקומות בתלמוד, ויש לו השלכה לענין חיוב תשלומי ארבעה וחמישה על טביחה ומכירה (ראה ב"ק עב, זא) וכן לענין מחשבת פסול בקרבן (ראה זבחים ל, זא). וכתבו ראשונים כי בכל מקרה שהשחיטה נגמרה בלא שינוי, יש עליה שם שחיטה מתחילה ועד סוף לדעת הכל. ונחלקו בסוגיה זו דווקא במקרים בהם חל שינוי באמצע השחיטה, וכגון במקרה המתואר בסוגיינו שפסק הדם מלזוב באמצע השחיטה. וכגון שמלך סימן למעלה וסימן למטה, או שאירע פסול בשחיטה, או ששחטו שני אנשים בזה אחר זה וכו' האם גם תחילת השחיטה קרויה שחיטה כשזעצמה (תוהרא"ש וחידושי הר"ן לעיל לז, זא). **רב אשי אמר** שש שיטות פירוש שונות הוצעו בסוגיינו בהסבר מחלוקת ר' מאיר ור' שמעון, וחלוקות שיטות ההסבר הן בדרך העמדת המקרה המדובר במשנה וכן בהסבר דעותיהם של ר' מאיר ור' שמעון. שלדעת שלש השיטות הראשונות (רבה, אביי, רבא) מדובר שלא זב מדם השחיטה על האבר המדולדל, אלא שחלוקים ר' מאיר ור' שמעון בשאלות עקרוניות שונות. שלדעת רבה הם חלוקים בשאלה האם בהמה נעשית "יד" לאבר אחד. ולדעת אביי חלוקים הם בשאלה האם הבהמה והאבר המדולדל נחשבים כגוף אחד, אף שכשאוזו אדם בחלק הקטן אין החלק הגדול עולה עמו. ואילו לדעת רבא הכל סבורים שהבהמה נעשית "יד" לאבר, ואולם הם

רב אהא בריה דרב איקא אמר: מדובר במשנתנו כאשר אמנם נולד מדם השחיטה על האבר המדולדל, ודם שחיטה מכשיר את דבר המאכל לקבל טומאה. ואולם כאן מדובר בזמן שנתקנה (התנבג, הוסר) הדם בין שחיטתו של הסימן הראשון לשחיטתו של הסימן השני. שהרי אין השחיטה המכשרת את הבהמה אלא זו שנשחטו בה שני הסימנים (קנה ויָשט) או רובם. שזאת קמפלגי [חלוקים הם], **מר סבר** [זכסן זז, ר' מאיר, סבור] כי ישנה לשם "שחיטה" במשך כל זמן שחיטתם של שני הסימנים, מתחלה ועד סוף, ולכן האי [זח] הדם של הסימן הראשון שנולד על האבר "דם שחיטה" הוא נחשב. ואילו **מר סבר** [זכסן זז, ר' שמעון, סבור] כי אינה לשם "שחיטה" אלא לסוף, ולכן האי [זח] הדם של הסימן הראשון בלבד, אין זה דם שחיטה אלא דם מכה הוא, שאינו מכשיר.

ד ועוד הצעת פירוש, שישית במספר, למחלוקת ר' מאיר ור' שמעון. **רב אשי אמר:** מדובר במקרה שבו דם השחיטה אכן נול על האבר המדולדל, ואולם נחלקו ר' מאיר ור' שמעון בשאלה העקרונית האם השחיטה עצמה היא המכשרת את בשר הבהמה לקבל טומאה, ולא דם השחיטה הוא המכשיר, כדעת ר' שמעון אין דם השחיטה מכשיר לקבל טומאה (שאינו נחשב כ"משקה"), אלא השחיטה מתוך שהיא מכשירה את הבשר לאכילה הריהי גם מכשירתו לקבל טומאה (בכך שנקרא הוא בעתה "אוכל"). והאבר המדולדל, שאינו מותר לאכילה על ידי שחיטת הבהמה, כמו כן אין הוא מוכשר לטומאה בשחיטתו. ואילו ר' מאיר סבור שדם השחיטה נקרא "משקה" והריהו מכשיר את האבר לקבל טומאה.

ד למעלה הובא הסברו של רבה שר' מאיר סבור שבהמה נעשית "יד" לאבר שבתוכה. ובכירור דעתו זו של ר' מאיר בעי [שאז?] רבה: בהמה שיש בה אבר אחד מדולדל ונגעה בה טומאה בחייה, ולא זשענת שחיטתה, מהו דינה לענין שתעשה "יד" לאבר שבה, להעביר אליו את הטומאה? שהרי הבהמה עצמה אינה נטמאת (כיון שחיה היא), ואילו האבר המדולדל שבה ראוי לקבל טומאת אוכלים. בעיה זו לא נפתרה ותיקו [תעמוד] במקומה.

ך ועוד בעיה דומה, לשיטת ר' שמעון. **אמר אביי:** הרי אמרו חכמים במשנה כי הקישות (קישוא) טמאה שנטעה בעציץ שאינו מנוקב, והריהי נחשבת כתלושה, וראויה איפוא לקבל טומאה ככל דבר מאכל אחר, והגדילה בעציץ, ויצאת (יצאה) אל מחוץ לעציץ והריהי נוטה מעל הקרקע — כל הקישות כולה טהורה. שכן הצמח כולו (אף החלק שבתוך העציץ) כיונק מן הקרקע, ונחשב כמחובר לקרקע, ונטהר מטומאתו. **אמר ר' שמעון:** וכי מה טיבה (עניינה) של טומאת הקישות שבעציץ לטהר בכך? אלא החלק הטמא שבעציץ ישאר **זטומאטו**, והחלק הטהור שיצא לחוץ ישאר **זטהור**. ומעתה בעי [שאז?] אביי לדעת ר' שמעון: מהו הדין לענין שתעשה חלק הקישות שיצאה אל מחוץ לעציץ "יד" לחברתה (לחלק שבתוך העציץ), שאם נגעה טומאה בחלק הקישות שמחוץ לעציץ ייטמא בכך החלק שבתוך העציץ? אף שאלה זו לא נפתרה ותיקו [תעמוד] במקומה.

ך עוד בעיה לשיטת ר' שמעון, **אמר ר' ירמיה:** הרי אמרו חכמים כי **המשתחוה לחצי דלעת — אסרה** לחצי דלעת זו בהנאה, משום עבודה זרה, ואולם חציה השני של הדלעת לא נאסר בהנאה. ומעתה בעי [שאז?] ר' ירמיה:

הרי אמרו בטומאתו והטהור זטהור — ותימה: מאי פריך הכא דרבי יוחנן דאמר באוזו בקטן ואין גדול עולה עמו אליבא דרבי מאיר, לאו דוקא, אלא גם הקטן אין עולה עם הגדול — דלא משמע הכי.

הרי אמרו המשתחוה לחצי דלעת אסרה בעי רבי זירא מהו שתעשה יד לחברתה — לפירוש שני שבקונטרס, דמבעיא ליה אי הויה חציה שלא השתחוה לה יד להוציא טומאה או לא, כלום נעשה יד אוכל לאוכל אחר או לא — תימה: דבכולה שמעתין מוכח דאוכל נעשה יד לאוכל, לקמן: כוליא של נבלה בחבלה נעשה החלב יד לכוליא, ולעיל נמי לא פליגי אלא בהמה אם נעשית יד לאבר, משום שהבהמה דבר גדול ואינה ראויה להיות יד, אבל אם היו שוין הבהמה והאבר — הויה יד לכוליא עלמא! ועוד: אמאי נקט "דלעת"? ליבעי בשתי חתיכות בשר המדובקין בעור, ונטמאה אחת מהן בשרץ? ואין לומר נמי: דבדלעת מחוברת איירי, והחצי טמא, מידי דהוה אאשרה. וקא מבעיא ליה אי הוי יד אידך להוציא טומאה, כיון שהוא מחובר, כדמבעיא ליה בקישות שנטעה בעציץ — דאכתי אמאי נקט "דלעת"? לימא "המשתחוה לחצי אילן"! ונראה כלשון ראשון שפירש בקונטרס, דבעי: אם נגע שרץ בחצי השתחוה, אם נעשית יד לחצי האחר, הואיל ואין ראוי לקבל טומאה לרבי שמעון דאמר: אוכל שאין יכול להאכילו לאחרים — אינו אוכל. ולא דמי לשאר ידות: דהתם — אין מקבלות טומאה, לפי שאינן ראויות לאכילה, ועץ בעלמא הן. אבל הכא — אוכל גמור הוא, אבל דבר אחר גורם לו שאין ראוי להאכילו לאחרים, כדפרישית לעיל גבי "בהמה בחייה מהוי כו'.

חלוקים בשאלה האם הדברים אמורים רק לענין טומאה, או גם לענין הכשר. בניגוד לשלוש השיטות הקודמות, לדעת שלש השיטות הבאות (רב פפא, רב אחא בנו של רב איקא רב אשי) מדובר שאמנם זב דם השחיטה על אותו אבר, אלא שלדעת רב פפא אמנם זב הדם על האבר, אך היה זה קודם שחישב עליו להאכילו לגוי, וחלוקים ר' מאיר ור' שמעון בשאלת הכשר שקדם למחשבה. ולדעת רב אחא בנו של רב איקא אמנם זב הדם על האבר, אלא שהתנגב בזמן שבין השחיטה של הסימן הראשון לשחיטה של הסימן השני. וחלוקים הם בשאלה האם יש לשחיטה מתחילה ועד סוף. ואף לדעת רב אשי אמנם מדובר שוב הדם על האבר, ואולם חלוקים הם בשאלה האם השחיטה היא המכשרת או שדם השחיטה הוא המכשיר.

אורח ההלכה

קישות שנטעה בעציץ והגדילה ויצאת חוץ לעציץ קישות שנטעה בעציץ (נקוב. כסי"מ בדעת הרמב"ם), והגדילה, אף על פי שיצאה חוץ לעציץ אינה מקבלת טומאה (וראה ראו"ד, כסי"מ ולח"מ). כמשנה בעקיצין. (רמב"ם שם פ"ב ה"ט).

מסורת הש"ס

- ד. פסחים סג, ב"ק עב, זא. זבחים ל, זא. חולין כט, ב, לז, א.
- ה. עקיצין פ"ב מ"ט.

גרסות

והאי דם שחיטה הוא בכת"מ חסרות מלים אלה. **טהורה אמר רבי שמעון** וכי מה טיבה לטהר אלא הטמא זטומאטו וטהור בכת"מ: **טהור אמר ר"ש** וכי מה טיבו לטהר אלא הטמא זטומאטו והטהור. **בעי רבי ירמיה** בכת"מ חסרות מלים אלה.

העולם

קישות הבוצין שהוא שמו הארמי של הקישוא (קישות) Celiin של chate (Celi ativ צא. הינו ירק קיצי דטבפ, ממשפחת הדלועים והינו מין קישוא (המכונה בטעות מלפפון). הפרי ארוך (עד 0.8 ס"מ) וצר (כ-3 ס"מ) כפוף או מפותל. קליפתו ירוקה בחירה ומפוספת בירוק כהה יותר ומכוסה בשערות דקות. הפרי נאכל חי או מבושל. בימינו מקובל בעיקר במצרים.

וכי ימות — מנייה נפקא לן אבר, כדאמרינן. וקרייה "ממה" — אלמא, כעין מיתה צענין, שאינה חוזרת. עושה חליפין — חוזרת לקדמותה. ונשר עושה חליפין, אס יתלוט בשר מן הסהמה — אחר עולה מחתיו. מה בהמה גידין ועצמות — לקמיה מפרש מאי ביניהן. הכי גרסינן: "רבי אומר נהמה מה נהמה נשר גידים ועצמות" כו'. בין רבי לרבי עקיבא איכא ביניהו רבובה — רכובה הנמכרת עם הראש אין זה נשר כלל, אלא גידים ועצמות. לרבי עקיבא — אבר הוא, וכל שכן לרבי יוסי הגלילי, דהא אינו עושה חליפין. ולרבי — לאו אבר מן החי הוא, דהא אין בו נשר. בין רבי עקיבא לרבי יוסי הגלילי איכא ביניהו כוליא וניב שפתים — דאין עושין חליפין, ואין נהם עטם. לרבי יוסי — הו אבר, לרבי עקיבא — לאו אבר ניהו. בשר הפורש מן השרצים — מן החי, דאבר מן החי נהם נהם. דאי אשמועינן בהמה היינו טעמא דלא מטמא — נשר מן החי לידה, משום דלא מטמא כעדשה. שרץ — לא כמינ דיה משא, נהמה כמינ דיה משא. החותך כזית בשר מאבר מן החי — נמוספתא לא גרסינן "כזית" אלא "החותך נשר מאבר מן החי", וכגון דלויאל כזיתא. חתכו ואחר כך חישוב עליו — להאכילו לגוי. טהור — דהא נשר הפורש מאבר מן החי — טהור. הלכך, טומאת ענינו אין בו. ומשמיע עליו — לא נגע בטומאה שיקבלנה. אכל חישב עליו והוירדו נאציו נאציו למורת "אובל", ואחר כך חתכו — קבל טומאה מאציו קודם לכן, מטומאה חמורה שהיתה עליו נעוה אבר שלם. כשחתכו, והלכה לה טומאה חמורה, נשאר עליו הקלה שלא היה לו עד עתה. (מאי קשיא לך) אמר ליה — הכי קשיא לך: דקמני נהייל ברייתא "משעז" כו', ואלמאי היא טמאה? כו'.

תוספות

כוליא וניב שפתים איכא ביניהו — פירוש: כוליא שלמה, וניב שפתים שלם. אבל חצי כוליא וחצי ניב שפתים — אף על פי שאין עושה חליפין, אינו מטמא. דגמרינן מבחמה מתה שהיא דבר חשוב, אף אבר שהוא חשוב. ואף על גב דרבי יוסי הגלילי לא יליף מ"בהמה", לענין דבעי חשיבות קצת יליף. אבל אין לומר שאפילו חצי כוליא וחצי ניב שפתים, הואיל ואין עושין חליפין, מטמו — דהא עצם אין עושה חליפין, ואם נשבר ונפל מבחמה בחייה, מסתמא לא מטמא. דלא עדיף עצם מן החי מעצם דנבלה, דאמר "בנבלה" ולא בעצמות. ועצם כשעורה מן המת מטמא, אבל פחות — לא, אף על גב דאין עושה חליפין. ואם תאמר: דהכא אמר דבשר עושה חליפין חוץ מכוליא וניב שפתים,

ומשיבים: אם כן, שרק לדרשה זו בא הכתוב, לכתוב רחמנא (שתכתוב התורה) ויכי ימות מבהמה, מאי [מה] מלמדנו הכתוב ויכי ימות מן הבהמה" שהוא לשון יתר? שמע מינה [למד מוכא] כי תרתי [שת] דרשות יש בו, והדרשה השנית היא לענין טומאת אבר מן החי. ומקשים: אי הכי הבהמה" שאף אבר מן החי מטמא בטומאת נבילה, מעתה נאמר כי אפילו בשר שפרש מן החי נמי [גם כן] יטמא בטומאת נבילה, שיילמד אף הוא מכתוב זה! ודוחים: לא סלקא דעתך [יעלה על דעתך] לומר כך, דתניא [שכן שנויה ברייתא]: יכול יהא בשר הפורש מן החי טמא בטומאת נבילה? לכך תלמוד לומר (מלמדנו הנאמר) "וכי ימות מן הבהמה" — מה מיתה הריהו דבר שאינה עושה חליפין, שהרי אין שבים ונוצרים חיים חדשים בדבר שמת. אף כל המטמא בטומאת נבילה הוא זה שבמותו אינו עושה חליפין, כאבר שפרש מן החי, שאין אותו אבר חוזר ונוצר בגוף הבהמה והוא זה שמטמא בטומאת הנבילה. מה שאין כן הברש, שלאחר ופרש מן הבהמה, נוצר בשר אחר תחתיו. אלו הם דברי ר' יוסי. ר' עקיבא אומר כי יש ללמוד מן הכתוב "בהמה": מה בהמה הריהו דבר שיש בו גידים ועצמות, אף כל דבר שיש בו גידים ועצמות הוא המטמא. ולכן אבר (שיש בו גידים ועצמות) שפרש מן החי מטמא, ואילו בשר שפרש מן החי אינו מטמא. רבי אומר כי יש ללמוד כן מן הכתוב "בהמה", מה בהמה הריהו דבר שיש בו גידים ועצמות, אף כל דבר שיש בו בשר גידים ועצמות הוא המטמא. ולכן אבר (שיש בו בשר גידים ועצמות) שפרש מן החי מטמא, ואילו בשר שפרש אינו מטמא. ומבררים: מאי איכא [מה, איזה הברל יש] בין דרשתו של רבי לבין דרשתו של ר' עקיבא, שהרי לדעת שניהם אין מטמא הדבר שאין בו גידים ועצמות? ומשיבים: איכא ביניהו [יש ביניהם] הברל בדינה של הארכובה (העצם התחתונה שברגל), שיש בה גידים ועצמות ואולם אין בה בשר, שלדעת ר' עקיבא הריהו מטמאה כשפירשה מן החי, ולדעת רבי אינה מטמאה, כיון שאין בה בשר. ומבררים עוד: בין ר' עקיבא לר' יוסי הגלילי, מאי איכא ביניהו [מה איזה הברל יש ביניהם]? אמר רב פפא: למשל כוליא [כליה] וניב שפתים של הבהמה שפרש מן החי איכא ביניהו [יש ביניהם]. שלדעת ר' יוסי הגלילי, כיון שהאברים הללו אינם מתחלפים — הריהם מטמאים. ואילו לדעת ר' עקיבא, כיון שאין באברים הללו עצם — אין הם מטמאים.

אם כן, לכתוב רחמנא "מבהמה", מאי "מן הבהמה" — שמע מינה תרתי. — אי הכי, אפילו בשר נמי! — לא סלקא דעתך, דתניא: "יכול יהא בשר הפורש מן החי טמא? תלמוד לומר: "וכי ימות מן הבהמה", מה מיתה — שאינה עושה חליפין, אף כל — שאינה עושה חליפין, דברי רבי יוסי. רבי עקיבא אומר: מה בהמה" — גידים ועצמות, אף כל — גידים ועצמות. רבי אומר: "בהמה", מה בהמה — בשר גידים ועצמות, אף כל — בשר גידים ועצמות. — מאי איכא בין רבי לרבי עקיבא? — איכא ביניהו: ארפוכה. — בין רבי עקיבא לרבי יוסי הגלילי מאי איכא ביניהו? אמר רב פפא: כוליא וניב שפתים איכא ביניהו.

תניא נמי גבי שרצים פהאי גוונא: יכול בשר הפורש מן השרצים יהא טמא? תלמוד לומר: "במתם", מה מיתה — שאינה עושה חליפין, אף כל — שאינה עושה חליפין, דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר: "שרץ", מה שרץ — גידים ועצמות, אף כל — גידים ועצמות. רבי אומר: "שרץ", מה שרץ — בשר גידים ועצמות, אף כל — בשר גידים ועצמות. בין רבי לרבי עקיבא — איכא ביניהו ארכובה. בין רבי עקיבא לרבי יוסי הגלילי מאי איכא ביניהו? אמר רב פפא: כוליא וניב שפתים איכא ביניהו. וצריכא, דאי אשמעינן "בהמה" — היינו טעמא דלא מטמא מחיים, משום דלא מטמא בכעדשה. אבל שרץ דמטמא בכעדשה, אימא לטמא מחיים! ואי אשמעינן "שרץ" — משום דלא מטמא במשא לא מטמא מחיים, אבל בהמה דמטמא במשא, אימא מטמא מחיים, צריכא.

תנו רבנן: החותך פזית בשר מאבר מן החי, חתכו ואחר כך חישוב עליו — טהור. חישוב עליו ואחר כך חתכו — טמא. רבי אסי לא על לבי מדרשא, אשכחיה לרבי זירא. אמר ליה: מאי אמור בבי מדרשא? אמר ליה: מאי קשיא לך? אמר ליה: דקתני "חישוב ואחר כך חתכו — טמא".

ובפרק "דס הנדה" (נהא, אמר: מה עצם שאין גועו מחליף, ופרקי: והרי בשר! כו', ומשני: דמקומו עשה צלקת! ויש לומר: דהכא מעניניה דקרא, והתם מעניניה. התם — דומיא דעצם, שמתרפא קצת אבל אין מתרפא כבתחלה, ובשר נמי נעשה צלקת. והכא — דומיא דמיתה, שאינה עושה חליפין כלל. ולכך נקט הכא לשון "חליפין", והתם נקט "גועו מחליף".

בין רבי לרבי עקיבא איכא ביניהו בשר — אית ספרים דגרסי "רכובה", וכן נראה. משום הכי לא בעי רבי עקיבא בשר — דאיכא אבר בבחמה, דהיינו רכובה, שאין עליו בשר. ורבי לא אזיל אלא בתר רוב אברים, ולא מטמא אפילו ברכובה גופה. אבל אי לאו רכובה, לא הוה ידעינן טעמא דרבי עקיבא מאי טעמא לא דריש נמי מ"בהמה" דנבעי בשר. דטעמא דרבי יוסי הגלילי ניהא — דלא דריש מידי מ"בהמה". ורבינו יצחק בן אשר פירש: דברכובה כולי עלמא לא פליגי. כיון שנבראת כך בלא בשר, לא גרעה משאר אברים. ולא פליגי אלא דוקא באבר שהיה עליו בשר והוטר.

דבר שיש בו בשר גידים ועצמות, אף כל דבר הפורש מן השרץ בחייו מטמא רק אם יש בו בשר גידים ועצמות. ומבררים: בין רבי לר' עקיבא איכא ביניהו [יש ביניהם] הברל בדינה של ארכובה שפרשה מן השרץ בחייו, שלדעת ר' עקיבא הריהו מטמאה, כיון שיש בה גידים ועצמות, ולכן נחשבת היא כ"שרץ". ואילו לדעת רבי אין היא מטמאה, כיון שאין בה בשר. ואולם בין ר' עקיבא לר' יוסי הגלילי מאי איכא ביניהו [מה, איזה הברל יש ביניהם]? אמר רב פפא: בדינם של כוליא [כליה] וניב שפתים איכא ביניהו [יש ביניהם] הברל, שלדעת ר' יוסי הגלילי מטמאים הם, שכן הם אינם עושים חליפין, שאין אחרים עולים תחתם. ואילו לדעת ר' עקיבא הם אינם מטמאים, כיון שאין בהם עצם. ומסבירים מדוע נצרכו שתי ברייתות אלה להיאמר: צריכא [צריך] דין בשר שפרש להישנות הן לענין טומאת בשר שפרש מן הבהמה בחייה והן לענין טומאת בשר שפרש מן השרץ. [שכן אם היה משמיע לנן] דין זה רק בבהמה — היינו אומרים כי היינו טעמא [וחו הטעם] שהבשר שפרש לא מטמא מחיים, משום שאין טומאת נבילה חמורה כל כך, שהרי לא מטמא בשיעור קטן כעדשה, אלא בשיעור כזית. אבל שרץ שטומאתו חמורה, שמטמא אפילו בשיעור כעדשה, אימא [אמר] שהבשר שפרש ממנו יהא דינו לטמא מחיים! ומצד שני, אי אשמעינן [ואם היה משמיע לנן] את הדין רק בטומאת שרץ — היינו אומרים כי טעם הדבר הוא משום שקלה היא טומאה זו, שהרי השרץ לא מטמא במשא, לכן בשרו שפרש ממנו לא מטמא מחיים, אבל בהמה שטומאתה חמורה, שכזית מן הנבילה מטמא במשא, אימא [אמר] שתטמא גם בבשר שפרש ממנה מחיים, על כן צריכא [צריך] הדין להיאמר בשתי הברייתות.

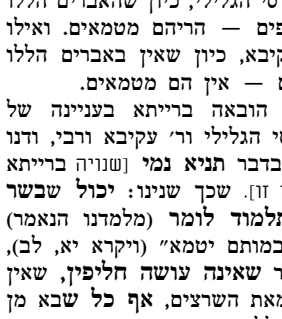
דן ומביאים עוד בדין בשר שפרש מן החי. תנו רבנן [שנו חכמים]: החותך כזית בשר מאבר מן החי, שאמנם אין הבשר הפורש מן האבר מטמא בטומאת נבילה, ואולם מטמא טומאת אוכלים (אם החשיבו כאוכל, ונגע בו שרץ). אם חתכו מן האיבר ואחר כך חישוב עליו להאכילו אותו לגוי — הרי הוא טהור, שכן בשעה שהחשיב את הבשר לאוכל עדיין לא היה דבר המטמא את הבשר. ואולם אם חישוב עליו להאכילו לגוי לפני שחתך את הבשר מן האבר, ורק אחר כך חתכו — הריהו טמא, שכן בעת שכבר הוגדר הבשר כ"אוכל" נגע בדבר המטמא, הוא האבר מן החי, ונטמא בו הבשר בטומאת אוכלים. ובענין זה מסופר כי פעם אחת ר' אסי לא על לבי מדרשא [לא נכנס לבית המדרש], אשכחיה [מצא אותם] ר' זירא, אמר ליה [לן] ר' אסי לר' זירא: מאי אמור בבי מדרשא [מה אמרו היום בבית המדרש]? אמר ליה [לן] ר' זירא לר' אסי: מאי קשיא [מה הדבר שקשה] לך, שסבור אתה שדנו בו בבית המדרש? אמר ליה [לן] ר' אסי לר' זירא: מה שקשה לי הוא זה דקתני [ששמענו] חישוב על הבשר שנתחך מאבר מן החי להאכילו לגוי, ואחר כך חתכו, שהריהו טמא.

עיונים
אמר ליה מאי אמור בבי מדרשא — כיצא דבר מוצאים בר' אסי שלא היה פעם אחת בבית המדרש ושאל את ר' זירא מה נאמר באותו יום בבית המדרש (קדושין מו,א). אמנם באותו מקרה אף ר' זירא לא היה בבית המדרש, ואולם ר' אבין היה, ושניהם נפגו אליו לברר מה נאמר באותו היום. ובדומה לכך מסופר שר' אלעזר לא היה פעם אחת בבית המדרש, ופגש את ר' אסי ושאלו מה נאמר בבית המדרש (ביבמות מב,ב). ובשתי הפעמים הללו המדובר הוא בבית מדרשו של ר' יוחנן.

מסורת הש"ס
ה. תוי"כ פי"א, כד.
ו. תוי"כ פי"א, לב.

גרוטות
לכתוב רחמנא מבהמה בכתי"מ: לכתוב קרא מבהמה.
אי הכי אפילו בשר יש בכתי"מ: א"ה בשר.
ימות מן הבהמה מה מיתה בכתי"מ: ימות מה מיתה.
שאינה עושה חליפין אף כל שאינו בכתי"מ: שאין עושה חליפין אף כל שאין רבי עקיבא אומר בהמה מה בהמה גידים ועצמות אף כל גידים ועצמות רבי אומר בכתי"מ נשמוט כל הקטע.
בין רבי לרבי עקיבא איכא ביניהו ארכובה בין רבי עקיבא לרבי יוסי הגלילי מאי איכא ביניהו אמר רב פפא בכתי"מ: בין ר"ע לר"ה"ג א"ב רכובה א"ר פפא.
תניא נמי גבי בכתי"מ: תניא נמי הכי גבי.
יכול בשר הפורש מן השרצים יהא טמא בכתי"מ: יכול יהא בשר הפורש מן השרצים טמא. ארכובה בכתי"מ: רכובה.
לרבי יוסי הגלילי מאי איכא ביניהו בכתי"מ: לר"ה"ג מאי איכא. דלא מטמא מחיים בכתי"מ: דלא מטמאה מחיים.
לא מטמא מחיים בכתי"מ: לא מטמא בשר מן החי. דמטמא במשא בכתי"מ: דמטמאה במשא.
החותך כזית בכתי"מ: רכובה.
אמר ליה דקתני חישוב בכתי"מ: דאמור חישוב.

העולם

ארכובה
עצם האליה
קולית
ארכובה
שוק
ארכובה המכרת עם הראש
רגל

אורח ההלכה
בשר הפורש מן השרצים — בשר מן החי הפורש מן השרץ — טהור, שאין מטמא אלא אבר הדומה לשרץ כולו. מה שרץ — בשר וגידים ועצמות, אף אבר הפורש בשר וגידים ועצמות. כברייא וברעת רבי. (רמב"ם שם פ"ד ה"ה).